

KS. WŁODZIMIERZ BRONSKI

HOMILIA A EWANGELIZACJA WSPÓŁCZESNEGO ŚWIATA

Ewangelizacja jest pierwszym i podstawowym zadaniem Kościoła. Chrystusowy nakaz: „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię” (Mk 16, 15) stanowi rację istnienia Kościoła¹. Tymi słowami Kościół czuje się przynaglony przez Mistrza do wzmożenia wysiłku ewangelizacyjnego, którego celem jest „budzenie żywej, świadomej i odpowiedzialnej wiary”² wśród wszystkich ludzi zdolnych do przyjęcia Ewangelii.

Ze względu na to, że zmienia się oblicze współczesnego świata oraz mentalność słuchaczy Bożego słowa, potrzebne jest dzisiaj Kościołowi twórcze i odważne poszukiwanie sposobów ewangelizacji. W tym kontekście chcemy spojrzeć na niezastąpioną rolę kaznodziejstwa w ewangelizacji, zwłaszcza zaś na homilię, która w nauczaniu Kościoła współczesnego wciąż zajmuje, wśród różnych form głoszenia słowa Bożego, miejsce szczególne i uprzywilejowane.

1. EWANGELIZACJA PODSTAWOWYM ZADANIEM KOŚCIOŁA

Konstytucja dogmatyczna o Kościele podaje następującą definicję ewangelizacji: „jest to głoszenie Chrystusa dokonywane świadectwem życia i sło-

Ks. dr WŁODZIMIERZ BRONSKI – adiunkt Katedry Homiletyki w Instytucie Teologii Pastoralnej KUL; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7, 20-039 Lublin; e-mail: valter@kul.lublin.pl

¹ Jan Paweł II. *Kościół wspólnotą ewangelizującą. Przemówienie do I grupy biskupów polskich przybyłych z wizytą ad limina Apostolorum*. „L'Osservatore Romano” 14:1993 nr 2 s. 15.

² Benedykt XVI. *Ewangelizacja zadaniem wszystkich. Przemówienie do II grupy biskupów polskich przybyłych z wizytą ad limina Apostolorum*. „L'Osservatore Romano” 27:2006 nr 2 s. 31.

wem” (KK 35). Ewangelizacja w sensie szerszym oznacza zatem aktualizację Objawienia Bożego w Chrystusie, fundamentalną funkcję Kościoła³

Głoszenie ludziom Jezusa Chrystusa i Jego nauki jako Dobrej Nowiny (Dz 5, 42) wynika z natury misyjnej Kościoła (zob. DM 2). Adhortacja apostołowska *Evangelii nuntiandi* ukazuje ścisły związek pomiędzy ewangelizacją, Chrystusem i Kościołem (zob. EN 16). Kościół zrodzony z ewangelizacji Chrystusa i dwunastu Apostołów, z kolei sam został posłany przez Niego i jest znakiem „nowej obecności Jezusa, Jego odejścia i pozostania” (EN 15). Dokument ten daje także solidne ontologiczne podstawy dla ewangelizacji, rozumiejąc ją nie tylko jako werbalne głoszenie Ewangelii, ale jako całą zbawczą działalność Kościoła we współczesnym świecie. Działalność ta skierowana jest zarówno do wiernych w Kościele (*ad intra*), jak i do wszystkich ludzi potrzebujących ewangelizacji (*ad extra*)⁴

Ewangelizacja wypływa z Bożego planu zbawienia. Chrystus przez swoje wcielenie zjednoczył się z każdym człowiekiem i wysłużył nam życie. W Nim Bóg pojednał nas ze sobą i pomiędzy nami (KDK 22). To wszystko, co się rozpoczęło w Chrystusie, „postępuje dalej w zesłaniu Ducha Świętego i przez Niego dalej trwa w Kościele” (KK 48). W dniu Pięćdziesiątnicy drzwi Wieczernika zostały otwarte. Wyjście Apostołów oznacza, że nastał czas Kościoła i czas Ducha Świętego, który będzie się teraz w sposób szczególny udzielać i permanentnie przypominać to, czego Jezus Chrystus nauczał, oraz prowadzić Kościół do poznania pełnej prawdy (DeV 4, 6, 22, 25)⁵

Kościół, głosząc słowo Boże, stara się poznawać znaki czasu i wyjaśniać je w świetle Ewangelii tak, aby w sposób dostosowany do mentalności i potrzeb współcześnie żyjącego człowieka odpowiedzieć na jego pytania dotyczące sensu ludzkiego życia i pomóc mu osiągnąć zbawienie (KDK 4). Samourzeczywistnianie Kościoła dokonuje się bowiem „tu i teraz”, a ewangelizacja, którą Kościół zaczyna od samego siebie (EN 15), jest także

³ A. Lewek. *Ku integralnej koncepcji nowej ewangelizacji*. „Ateneum Kapłańskie” 124: 1995 z. 1 s. 3. W sensie ścisłym ewangelizacja oznacza przekazywanie chrześcijańskiego orędzia niechrześcijanom. W znaczeniu szerokim ewangelizacja jest działalnością całego Kościoła pośredniczącą w przekazywaniu chrześcijańskiego orędzia wszystkim ludziom przez przepowiadanie słowa Bożego i udzielanie sakramentów, poparte świadectwem życia i stosowaniem różnych form działalności duszpasterskiej.

⁴ Tenże. *Nowa ewangelizacja w duchu Soboru Watykańskiego II*. T. 1. Katowice 1995 s. 30-31.

⁵ Y Spiteris. *Duch Święty głównym sprawcą nowej ewangelizacji*. W: *Tertio Millennio Adveniente. Komentarz teologiczno-pastoralny*. Oprac. Rada Prezydium Wielkiego Jubileuszu Roku 2000. Sandomierz 1995 s. 211-233.

odpowiedzią na zjawisko dechrystianizacji współczesnego świata. Dzisiaj wielu ludzi ochrzczonych „traci więź z Kościołem, nie znajdując odpowiedzi na pytanie, jak żyć”⁶ Współcześni słuchacze słowa Bożego żyją w świecie naznaczonym przez relatywizm, materializm teoretyczny i praktyczny. Niektórzy z nich „przywykli do jakiejś formy «chrześcijaństwa» pozbawionego rzeczywistego odniesienia do Chrystusa i Jego Kościoła”⁷ Wszystkim tym ludziom trzeba głosić Ewangelię jako „moc Bożą ku zbawieniu każdego wierzącego” (Rz 1, 16). Dlatego misyjny zapał ewangelizacyjny jest priorytetem o szczególnym znaczeniu dla Kościoła i duszpasterstwa⁸

Misją ewangelizacyjną Kościół chce objąć wszystkich ludzi. Dokumenty Kościoła ze względu na adresatów ewangelizacji wyróżniają: ewangelizację misyjną (EN 51, 53), polegającą na głoszeniu Ewangelii ludziom, którzy jej nigdy nie słyszeli; ewangelizację pastoralną, czyli głoszenie Ewangelii ludziom ochrzczonym, objętym zwyczajną troską pasterską Kościoła (EN 54), i ewangelizację powtórą, znaną też pod nazwami reewangelizacji, nowej ewangelizacji, drugiej ewangelizacji, ewangelizacji 2000, skierowaną do tych, którzy są ochrzczeni, ale dla których orędzie chrześcijańskie przestało już być Dobrą Nowiną (zob. EN 54; R Mi 33)⁹ Ukazując rolę homilii w ewangelizacji, będziemy mieli na uwadze przede wszystkim ewangelizację pastoralną, stanowiącą trzon duszpasterskiej działalności Kościoła (EN 81)¹⁰

⁶ J. Ratzinger. *Nowa ewangelizacja. Przemówienie do katechetów i nauczycieli religii obchodzących w dniach 9-10 grudnia 2000 roku swój Jubileusz w Rzymie*. „L'Osservatore Romano” 2001 nr 6 s. 35.

⁷ Kongregacja do Spraw Duchowieństwa. *Kapłan pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej* [4 VIII 2002]. Poznań 2002 nr 29.

⁸ Tamże.

⁹ W. Przyczyna. *Teologia ewangelizacji*. Kraków 1992 s. 36-42.

¹⁰ Ponieważ istota i cele ewangelizacji pastoralnej i duszpasterskiej działalności Kościoła są te same, a są nimi budowanie Królestwa Bożego i zbawienie człowieka (EN 10), dlatego można powiedzieć, że rzeczywistości te są zbliżone treściowo. Nie utożsamiają się one jednak ze sobą. Ponadto ewangelizacja pastoralna, jak i duszpasterstwo mają także takie same zadania podstawowe. W tym znaczeniu niektórzy używają zamiennie określeń „ewangelizacja pastoralna” i „działalność duszpasterska”, traktując działalność duszpasterską jako ewangelizację. Zdaniem A. Lewka różnica między ewangelizacją pastoralną a duszpasterstwem tkwi w tym, że w tradycyjnym określeniu duszpasterstwa akcent spoczywał na pasterskim prowadzeniu dusz wiernych. Nowoczesny termin „ewangelizacja pastoralna” zwraca uwagę na dynamiczno-misyjny charakter działalności pastoralnej Kościoła wśród chrześcijan o różnym poziomie wiary w Chrystusa i więzi z Kościołem. Zob. R. Kamiński. *Diecezja miejscem ewangelizacji*. W: *W służbie wartościom. Księga pamiątkowa poświęcona ks. bp. prof. dr. hab. Kazimierzowi Ryczanowi z okazji 60-lecia urodzin*. Red. R. Kamiński, S. J. Koza [i in]. Kielce 1999 s. 216-228; Przyczyna. *Teologia ewangelizacji* s. 37; A. Lewek. *Nowa ewangelizacja w duchu Soboru Watykańskiego II*.

Królestwo Boże przepowiadane przez Jezusa Chrystusa zostało umiejscowione pośrodku świata¹¹ Ewangelizować to ukazywać ludziom żyjącym w konkretnych uwarunkowaniach współczesnego świata drogę do szczęścia i uczyć ich sztuki życia¹² Aby sprostać temu zadaniu kaznodzieja winien zaangażować wszystkie siły, patrząc na siebie i pełnioną posługę oczyma Boga. Wychodząc głosić Królestwo Boże, czyli żyjącego, obecnego i działającego Boga, musi też koniecznie poznawać tych, do których go Kościół posyła.

2. WSPÓŁCZESNY CZŁOWIEK JAKO SŁUCHACZ SŁOWA BOŻEGO

Przepowiadanie słowa Bożego „osiąga swą pełną moc i znaczenie tylko wtedy, kiedy jest słuchane, przyjęte, przyswojone i kiedy w tym, kto je przyjmuje, wznieca przyłgnięcie całą duszą” (EN 23)¹³ Aby głoszona Dobra Nowina była przez słuchaczy przyjęta, to musi być ogłoszona w odpowiedni sposób. Stąd ważną sprawą jest poznawanie przez kaznodzieję adresatów ewangelizacji.

W życiu i działalności wielu współczesnych ludzi, słuchaczy Bożego słowa, znajduje odbicie wiele postmodernistycznych idei i nurtów intelektualnych¹⁴ Postmodernizm w perspektywie wiary cechuje antyintelektualizm i nihilizm aksjologiczny. Natomiast pokolenie, które doznaje tego kulturowego wykorzenia czasu postmoderny, jest „generacją dotkniętą poczuciem rozpacz i bezsensu”¹⁵ Charakteryzuje je wiele specyficznych cech ukształtowanych w wyniku dokonujących się przemian. Podstawowym rysem postmodernistycznego myślenia jest przede wszystkim negatywna ocena kompetencji rozumu. Prowadzi to do odrzucenia tezy o istnieniu obiektywnej prawdy i skutkuje niechęcią oraz odchodzeniem od zinstytucjona-

T. 1. Katowice 1995 s. 38; W. Miziołek. *Wizja duszpasterskiej pracy Kościoła*. W: *Ewangelizacja*. Red. J. Krucina. Wrocław 1980 s. 195.

¹¹ W. Przygoda. *Posługa charytatywna Kościoła w Polsce*. Lublin 2004 s. 55-56.

¹² Ratzinger, jw. s. 35.

¹³ Zob. R. Kamiński. *Przynależność do parafii katolickiej. Studium pastoralne*. Lublin 1987 s. 41-42.

¹⁴ Zob. S. Wielgus. *Kapłan wobec ofensywy ideologii neomarksizmu i postmodernizmu we współczesnym świecie*. „Niedziela” Dodatek akademicki z dnia 29 II 2004 s. I-VIII.

¹⁵ Zob. J. Życiński. *Wyzwania duszpasterskie w kulturze postmoderny*. „Więź” 45:2002 nr 1 s. 13-25.

lizowanych religii¹⁶ Problematykę religijną przenosi się w prywatną sferę życia¹⁷

Sobór Watykański II, analizując sytuację człowieka epoki nowożytnej, stwierdził, że „w kształtowaniu umysłów coraz większe znaczenie uzyskują nauki matematyczne i przyrodnicze, [...] w sferze praktycznej zaś – wywodzące się z tych nauk różne gałęzie techniki. To naukowe nastawienie inaczej niż dawniej kształtuje podejście do kultury i sposoby myślenia” (KDK 5). Człowiek epoki nowożytnej jest uwikłany w „metaforę techniki”¹⁸ Jego naukowo-techniczna mentalność utrudnia mu wiarę religijną. Przecistawianie nauki i wiary, poznania czysto rozumowego i opartego na wierze sprawiają, że postawa wiary jest postrzegana jako postawa irracjonalna¹⁹ Człowiek przekonany o konflikcie nauki i wiary²⁰ skłania się w stronę nauki, rezygnując z religijnej wiary²¹

Rozwój techniki i wynikająca z niego cywilizacja techniczna kreują do pewnego stopnia tzw. nowy model człowieka technicznego, dla którego technika stała się sposobem i strategią życia. W aspekcie wertykalnym technika, koncentrując się we wnętrzu człowieka, reorientuje jego mentalność, wpływa na postrzeganie *sacrum*, przewartościowuje normy etyczne i moralne, kształtuje osobowość ludzką²² Ten nowy typ osobowości współczesnego człowieka technicznego Erich Fromm określa jako „charakter merkantylny” Człowiek o osobowości merkantylnej postrzega siebie jako towar i prezentuje postawę typu „jestem taki, jakim mnie potrzebujesz” Zmuszony do ciągłej zmiany osobowości, pozbawia się prawa do posiadania trwałych war-

¹⁶ Postmodernistyczne podejście do prawdy cechuje indyferentyzm, relatywizm, synkretyzm. I. Werbiński. *Duchowość kapłańska a epoka postmodernizmu*. „Homo Dei” 67:1997 nr 4 s. 9.

¹⁷ K. Świąt. *Przemiany społeczne a kształcenie kaznodziejów*. W: *Integralne kształcenie kaznodziei*. Red. W. Broński. Lublin 2006 s. 29; zob. Z. Sarełło. *Postmodernizm. Wyzwanie dla chrześcijaństwa*. Poznań 1995 s. 10-12.

¹⁸ J. Łapiński. *Cywilizacyjno-kulturowe transformacje przestrzeni społecznej*. W: *Problemy ochrony i kształtowania krajobrazu Górnego Śląska na tle doświadczeń innych regionów Polski*. Red. A. T. Jankowski [i in.]. Sosnowiec 2002 s. 37.

¹⁹ A. Lewek. *Funkcja kerygmaticzna Kościoła w świetle Vaticanum II. Istota i zadania*. Z. 2. Warszawa 1984 s. 7.

²⁰ Na temat rzekomego konfliktu między nauką i wiarą pisze T. Clements (*Nauka kontra Religia*. Tłum. B. Stanosz. Warszawa 2002).

²¹ FeR 45-48. Papież Jan Paweł II przedstawia tutaj dramat rozdziału między wiarą i rozumem oraz jego dzieje.

²² Charakterystyczne rysy osobowości i mentalności człowieka technicznego ukazuje M. Frisch (*Homo Faber*. Tłum. M. Krzywicka. Warszawa 1993).

tości i własnych przekonań²³ Jego cechą jest także brak wyraźnego celu działania. Coraz bardziej pozbawiany samoświadomości, przeżywa kryzys tożsamości, stając się bezdusznym instrumentem doświadczającym uczucia izolacji i samotności. Ratunek widzi „w ucieczce ku coraz bardziej wyrafinowanym procesom technologicznym i podporządkowaniu swego istnienia logice funkcjonowania «megamaszyny»”²⁴ Poza tym unika on wszelkich uczuć i emocji, ponieważ zakłócają one jego pragmatyczny sposób działania. Tym samym nie nawiązuje głębszych relacji interpersonalnych²⁵

Swoistym rodzajem człowieka technicznego jest „nowy flâneur”, wzbogacony przez współczesną megatechnikę. Jest to człowiek pozbawiony dialogu. Jego przytuliskiem wydają się być samochód i supermarket, symbole konsumpcyjnego stylu życia²⁶

Człowiek epoki ponowoczesnej, zapodmiotowiony we współczesnej kulturze i kształtowany przez nią, tworzy przestrzeń społeczną, w której doświadcza swojego bycia. Przestrzeń ta jest wyrazem tego, czym on żyje i co jest dla niego ważne. W swej istocie jest ona skrajnie dynamiczna. Według E. Mikiny „to już nie forum [...], lecz prawdopodobnie wyłącznie przestrzeń mediów”²⁷ – cyberprzestrzeń, odznaczająca się nieuchwytnością terytorialną i wirtualnością. Jest ona zwierciadłem technopolu²⁸ – naddominacji informacji²⁹ W technopolu dochodzi do podporządkowania wszystkich form życia ludzkiego panowaniu techniki i technologii. Ponieważ najważniejsza jest informacja, stąd technopol prowadzi do powstania epoki informacji. Sama informacja zyskuje status metafizyczny i jawi się jako środek i cel twórczości człowieka. Ponieważ technika może niejako „myśleć za człowieka” przewagę zyskuje światopogląd technologiczny³⁰

²³ Zob. E. Fromm. *Mieć czy być*. Poznań 1995 s. 224-232; Łapiński, jw. s. 38.

²⁴ Łapiński, jw. s. 38; zob. R. May. *O istocie człowieka. Szkice z psychologii egzystencjalnej*. Tłum. M. Moryń, Z. Wiese. Poznań 1995.

²⁵ Łapiński, jw. s. 38.

²⁶ Zob. H. Paetzold. *Polityka przechadzki. Flâneur Benjamina i potem*. W: *Formy estetyzacji przestrzeni publicznej*. Red. J. S. Wojciechowski, A. Zeidler-Janiszewska. Warszawa 1998 s. 117-129; E. T. Hall. *Ukryty wymiar*. Tłum. T. Hołówka. Warszawa 2001 s. 222.

²⁷ E. Mikina. *Cyberprzestrzeń*. W: *Formy estetyzacji przestrzeni publicznej* s. 44.

²⁸ Początki technopolu nie są jasno określone. Przyjmuje się np. czas powstania imperium Henry’ego Forda bądź opublikowanie w 1911 r. książki F. W. Taylora *The principles of Scientific Management*. Zjawisko technopolu to zarówno rodzaj ponowoczesnej kultury, jak i stan umysłu. To totalitarna technokracja. N. Postman. *Technopol. Triumf techniki nad kulturą*. Tłum. A. Tanalska-Dulęba. Warszawa 1995 s. 62; zob. J. Kurczewska. *Technokrati i ich świat społeczny*. Warszawa 1997 s. 311-326.

²⁹ Zob. Postman, jw. *passim*.

³⁰ Zob. Kurczewska, jw. s. 3-136.

Ważnym objawem postmodernistycznego myślenia jest uleganie teoriom i przekonaniom prezentowanym przez środki masowego przekazu³¹ Człowiek współczesny żyje w społeczeństwie medialnym³² Ceni pluralizm, różnorodność, doraźną satysfakcję i absolutyzuje ideał tolerancji. Cechuje go pluralizm i relatywizm w sferze zasad moralnych. Kieruje się zasadą „wszystko jest dozwolone, o ile jest efektem wolnego wyboru”³³

Ponadto kultura postmodernistyczna oparta jest na wizji świata pozbawionego idei celu. Dla człowieka żyjącego w tym świecie ważna jest tylko teraźniejszość – chwila obecna. Nie jest dla niego ważna ani przeszłość, ani przyszłość. Jest w ruchu, ale nie wie, dokąd idzie. Wchodzi w relacje z innymi tylko dla celów doraźnych. Brakuje mu zrozumienia głębszych więzi osobowych³⁴

Kaznodzieja powinien być tym, kto przerzuca pomosty pomiędzy głoszonym słowem Boga a słuchaczami. Znajomość ich mentalności, problemów i potrzeb będzie wpływać na przygotowanie i wygłoszenie homilii, a tym samym na jej skuteczność ewangelizacyjną.

3. SKUTECZNOŚĆ EWANGELIZACYJNA HOMILII³⁵

Ewangelizacja realizuje się na różne sposoby, które się zmieniają w zależności od miejsca, czasu i kultury (zob. EN 40). Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*, wymieniając najważniejsze z nich wskazuje zaraz po świadectwie życia chrześcijańskiego na potrzebę głoszenie słowa Bożego, szczególnie zaś na homilię. Podkreśla, że „błędziłby ten, kto by [...] nie

³¹ O wpływie „kultury masowej” na społeczeństwo pisze J. Bagrowicz (*Posoborowe przemiany w polskiej katechezie. (Przyczynek do studiów nad najnowszą historią polskiej katechezy i katechetyki)*). „Przegląd Pastoralno-Homiletyczny” 4:2000 s. 90-92). Zob. R. Jaworski. *Postawa formatorów seminaryjnych wobec potrzeby nowej ewangelizacji. Refleksje psychologiczno-pastoralne*. W: *Historia i współczesność*. Red. Z. Kiernikowski [i in.]. Rzym 2001 s. 89.

³² E. Garhammer, B. Spielberg. „Niewidzialne postacie na ambonie” *Konteksty głoszącego słowo Boże*. „Przegląd Homiletyczny” 7:2003 s. 7-14.

³³ Postmodernistyczna filozofia moralności podważa całą etykę. Stawia sobie za cel destrukcję etyki w ogóle i propaguje tezę o zbędności, a nawet szkodliwości dekretowania zasad moralnych. Zob. Z. Bauman. *Dwa szkice o moralności ponowoczesnej*. Warszawa 1994 s. 73-75.

³⁴ Sareło, jw. s. 14-15.

³⁵ Na skuteczność ewangelizacyjną homilii wpływa szereg czynników. Od strony czynnika ludzkiego, w świetle teorii komunikacji, mają na nią wpływ: cechy kaznodziei, treść homilii, jej struktura, sposób przekazu, słuchacz słowa. W niniejszym opracowaniu ograniczymy się tylko do omówienia niektórych czynników.

uznawał homilię jako ważnego i sprawnego narzędzia w prowadzeniu ewangelizacji” (EN 43).

Według *Konstytucji o Liturgii świętej*, homilia jest częścią liturgii. W ciągu roku liturgicznego wyklada się w niej na podstawie tekstów świętych tajemnice wiary i zasady chrześcijańskiego życia (KL 52). Natomiast instrukcja wykonawcza do wspomnianej konstytucji *Inter Oecumenici*, wydana przez Kongregację Obrzędów, stwierdza: „Przez homilię głoszoną w oparciu o święty tekst rozumie się wyjaśnienie albo jakiegoś aspektu czytań Pisma Świętego, ewentualnie innego tekstu z części stałych lub własnych Mszy Świętej z dnia, uwzględniając czy to czczoną tajemnicę, czy szczególne potrzeby słuchaczy” (IOe 54).

Dokumenty Kościoła współczesnego jednoznacznie wskazują na związek homilii z liturgią. Homilia jest częścią liturgii. Nie stanowi jednak części, bez której akt liturgiczny by nie zaistniał i nie był skuteczny. Jest ona natomiast częścią integralną liturgii, jeśli umożliwia jej bardziej skuteczne działanie, sprawiając, że to działanie jest pełniejsze i skuteczniej oddziałuje na wolę uczestniczącego³⁶

Według soborowej *Konstytucji o Liturgii świętej* „dwie części, z których [...] składa się Msza Święta, mianowicie liturgia słowa i liturgia eucharystyczna, tak ściśle wiążą się z sobą, że stanowią jeden akt kultu” (KL 56). Także homilia, jako integralna część liturgii słowa, pozostaje w organicznej łączności z liturgią eucharystyczną i jest jej niezastąpionym uzupełnieniem³⁷ Liturgii potrzebna jest homilia, a homilii potrzebna jest liturgia. Ich ścisły związek wynika z ich natury. W liturgii bowiem „dokonuje się aktualizacja i realizacja faktów i tajemnic zbawczych”³⁸

Homilia jako integralna część liturgii jest także faktem zbawczym, głoszeniem i dokonywaniem się zbawienia³⁹ Ona proklamuje słowo Boże, to jest uobecnia Jezusa Chrystusa oraz Jego dzieła⁴⁰ Homilia obwieszcza treści zbawcze zawarte w Piśmie świętym oraz w tekstach i czynnościach litur-

³⁶ Z. Adamek. *Homiletyka*. Tarnów 1992 s. 126.

³⁷ E. Fournier. *L'homelie selon la Constitution de la Sainte Liturgie*. Bruxelles 1964 s. 118 n.

³⁸ T. Olszański. *Homilia czy kazanie katechetyczne?* „Materiały Homiletyczne” 52:1982 s. 5.

³⁹ Zob. J. Twardy. *Homilie niedzielne dla dorosłych*. „Współczesna Ambona” 17:1989 nr 3 s. 109; E. Sobieraj. *Homilia według teologii posoborowej*. W: *Eucharystia w duszpasterstwie*. Red. A. L. Szafrąski. Lublin 1977 s. 178; A. Schwarz. *Jak pracować nad kazaniem*. Warszawa 1993 s. 108-111.

⁴⁰ W. Przyczyna. *Przepowiadanie w liturgii. Cechy posoborowej homilii*. „Ateneum Kapłańskie” 88:1996 z. 2 s. 183.

gicznych⁴¹ Wykładając w oparciu o teksty święte tajemnice wiary i zasady życia chrześcijańskiego, homilia realizuje zbawienie. Z drugiej strony spełnia ona funkcję wprowadzenia w sprawowaną liturgię. Bez niej liturgia byłaby miejscem zwykłych znaków. Natomiast bez liturgii przepowiadanie nie osiągnęłoby swego skutku. Zapraszałoby bowiem do zbawienia, nie dając możliwości osiągnięcia go⁴²

Homilia, włączona w szczególny sposób w celebrę eucharystyczną, którą „bezpośrednio przygotowuje i skąd czerpie swą osobliwą siłę i moc, spełnia bez wątpienia pierwszorzędne zadanie ewangelizacyjne, o ile ujawnia głęboką wiarę przepowiadającego i przepojone jest miłością” (EN 43). Jednym ze składników skuteczności ewangelizacyjnej homilii jest zatem osoba samego kaznodziei. Winien on być postrzegany przez słuchaczy Bożego słowa jako osoba wiarygodna i rzetelna⁴³ Odznaczając się rozumieniem wiary, którą głosi, winien pamiętać, że kaznodziejstwo ze swej natury jest świadctwem, a świadctwo życia jest najbardziej decydującym znakiem prawdziwości głoszonej Ewangelii i wiarygodności samego kaznodziei⁴⁴ Kaznodziejstwo bowiem to „ogłaszanie prawdy, którą się przyjęło za swoją, która przemieniła życie głoszącego tak dalece, że aż utożsała się niejako z nim”⁴⁵

Ponieważ słowo Boże uobecnia się w słowie ludzkim, zwłaszcza gdy w Kościele jest czytane i tłumaczone Pismo święte, dlatego można powiedzieć, że przepowiadanie Kościoła i Objawienie Boże stanowią swego rodzaju ciągłość⁴⁶ Homilia, będąc wyjaśnieniem odczytanych tekstów (IOe 54), jest również autentycznym słowem Bożym⁴⁷ Treści, które wyraża homilia, zaczerpnięte są z nauczania Chrystusa, Proroków i Apostołów. Owa treściowa warstwa homilii stanowi jej podstawowy wymiar. Sposób przekazu treści musi być jednak dostosowany do mentalności ludzi żyjących dzi-

⁴¹ Tenże. *Teologia ewangelizacji* s. 138-139.

⁴² Sobieraj, jw. s. 178.

⁴³ Zob. W. Broński. *Kontakt homiletyczny*. „Roczniki Teologiczne” 51:2004 z. 8 s. 190-193.

⁴⁴ H. Pagiewski. *Kaznodziejstwo odpowiedzialnym i oddanym bez reszty świadkiem Chrystusa*. „Homo Dei” 47:1978 nr 3 s. 166-167.

⁴⁵ Tamże s. 167.

⁴⁶ L. Kuc. *Słowo Boże skuteczne*. W: *Pismo św. w duszpasterstwie. Materiały II kursu homiletycznego dla duchowieństwa na temat “Słowo Boże skuteczne” odbytego w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie w dniach 9-11 września 1968 roku*. Red. L. Kuc. Warszawa 1969 s. 177.

⁴⁷ Zob. S. Moysa. *Słowo zbawienia*. Kraków 1974 s. 204; J. Janicki. *Homilia*. W: *Słownik Teologiczny*. Red. A. Zuberbier. T. 1. Katowice 1985 s. 209; M. Rzeszewski. *Postługa słowa*. Poznań 1967 s. 50.

siaj. Zmianom podlega więc jedynie szata językowa. Natomiast samo orędzie pozostaje niezmiennie⁴⁸

Język wpływa na kształt, treść i skuteczność kaznodziejskiego przekazu. Komunikatywność języka głoszonych homilii warunkuje także mądre otwarcie się głosiciela słowa Bożego na słuchacza i dawanie świadectwa przez kaznodzieję. Świadectwo jest czasami bardziej komunikatywnym językiem niż najpiękniejsze słowa wypowiedane w kazaniu. Ponadto kaznodzieja powinien zawsze wzmacniać przekazywaną treść poprzez zachowania niewerbalne⁴⁹

Słowo Boże odczytane i proklamowane we Mszy świętej jest aktualnym słowem Boga do wiernych⁵⁰ Jest nawiązaniem dialogu między Bogiem a ludźmi⁵¹ Nie ulega wątpliwości, iż jest ono wartością egzystencjalną, ponieważ jest skierowane ku realnemu życiu człowieka. Jedynie i wyłącznie ono nadaje sens ludziom i ich życiu. Homilia winna być zatem nie tylko biblijna, mistagogiczna, winna nie tylko zachęcać do rozwijania życia wiary i praktykowania miłości, ale także interpretować życie konkretnych słuchaczy. Według dokumentu *Fulfilled in Your Hearing* z 1982 r. kaznodziejstwo, a więc i homilia jako forma przepowiadania, jest interpretacją życia ludzkiego w świetle tekstów świętych⁵² Interpretacja ta uzdalnia słuchaczy słowa Bożego do rozpoznawania Boga, który działa w słowie, w świętych znakach oraz w świecie i do oddania Mu się w wierze poprzez liturgiczne celebracje i życie zgodne z Ewangelią⁵³

⁴⁸ J. Śniegocki. *Soborowe inspiracje w posłudze słowa*. „Miesięcznik Pastorski Płocki” 68:1983 nr 5 s. 192; Moysa, jw. s. 203-208.

⁴⁹ Zob. W. Bronski. *Język kazań i zachowania niewerbalne kaznodziei w służbie nowej ewangelizacji*. „Przegląd Homiletyczny” 9:2005 s. 126-132.

⁵⁰ KKK 1349; zob. W. Świerzawski. *Proklamacja słowa Bożego w liturgii*. „Ateneum Kapłańskie” 56:1964 z. 1-2 s. 45.

⁵¹ „Albowiem w księgach świętych Ojciec, który jest w niebie, spotyka się miłościwie ze swymi dziećmi i prowadzi z nimi rozmowę” (KO 21).

⁵² We współczesnej homiletyce odchodzi się od kaznodziejstwa wyjaśniająco-pouczającego, które tłumaczy teksty święte w kontekście sprawowanego misterium i aktualnych problemów słuchaczy, a zwraca się ku kaznodziejstwu jako interpretacji życia ludzkiego w świetle tekstów świętych i sprawowanego misterium. W. Przyczyna. *Kaznodziejstwo dwudziestego pierwszego wieku*. „Ateneum Kapłańskie” 137:2001 z. 1 s. 30.

⁵³ Komisja do spraw życia i służby kapłanów przy Krajowej Konferencji Biskupów Katolickich USA. *„Dziś spełniły się słowa Pisma, któreście słyszeli” Homilia w niedzielnym zgromadzeniu wiernych*. Tłum. H. Sławiński. W: H. Sławiński. *„Dziś spełniły się słowa Pisma, któreście słyszeli” Homilia w niedzielnym zgromadzeniu wiernych*. Włocławek 2002 s. 89.

Reasumując, należy podkreślić, że homilia jako integralny element liturgii stanowi najwyższy stopień głoszenia Ewangelii i jest uprzywilejowanym narzędziem ewangelizacji. Przyczyny jej nieskuteczności mogą być różne i wynikają z jej niewłaściwego przygotowania lub wygłoszenia. Tkwią zatem zawsze poza jej istotą, którą stanowią sprawowane misterium, tekst biblijny, jego orędzie i aktualizacja oraz aktualna sytuacja życiowa konkretnych słuchaczy. Głoszone orędzie zbawienia zawsze winno łączyć się z liturgią, a jedno i drugie – z życiem słuchaczy⁵⁴ Tak pojęta homilia nie jest tylko mówieniem o Bogu i prawdach objawionych, lecz jest dynamicznym dialogiem człowieka z Bogiem.

BIBLIOGRAFIA

- Benedykt XVI: Ewangelizacja zadaniem wszystkich. Przemówienie Ojca Świętego do II grupy biskupów polskich przybyłych z wizytą *ad limina Apostolorum*. „L'Osservatore Romano” 27:2006 nr 2 s. 31-33.
- Broński W.: Homilia w dokumentach Kościoła współczesnego. Lublin–Tarnów: Biblos 1999.
- Dyk S.: Homilia w Eucharystii niedzielnej. „Roczniki Teologiczne” 53:2006 z. 8 s. 241-251.
- Siwek G.: Ewangelizacyjna funkcja homilii. „Homo Dei” 62:1993 nr 4 s. 84-97.

HOMILY *VERSUS* EVANGELISATION OF THE CONTEMPORARY WORLD

Summary

Evangelisation is the principal function of the Church. Its purpose is to arouse a living, conscious, and responsible faith among all the people capable of receiving the Gospel. Its addressees are people living under concrete circumstances of the contemporary world. The multiple transformations in the world affect their lives and shape a definite model of the man, the listener of the word of God. Now the priest, by preaching a homily, should bear it in his mind. Otherwise, even though the homily of its essence is an effective tool in conducting evangelisation, its improper preparation and preaching can make it difficult for the hearers to meet God in the word that is being preached.

Translated by Jan Kłos

Słowa kluczowe: ewangelizacja, homilia, kaznodzieja, słuchacz słowa Bożego.

Key words: evangelisation, homily, priest, hearer of the word of God.

⁵⁴ Twardy, jw. s. 109.